

مقایسه‌ی تأثیر آموزش مبتنی بر برنامه‌ی رایانه‌ای و آموزش سنتی بر پیشرفت تحصیلی درس ریاضی دانش‌آموزان سوم ابتدایی

عبدالله پارسا^۱، فرزانه شعبانی^۲، امید سلیمانی فر^۳، علی جوانمرد^۴، بهرام اسماعیلی^۵

چکیده

هدف پژوهش حاضر مقایسه تأثیر آموزش مبتنی بر برنامه‌ی رایانه‌ای و تدریس سنتی بر پیشرفت تحصیلی درس ریاضی دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی بود. پژوهش حاضر، مطالعه‌ای شبه آزمایشی همراه با پس‌آزمون بود. تعداد ۲۲۸ دانش‌آموز (۱۲۲ دختر و ۱۰۶ پسر) کلاس سوم با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند برای اجرای یک برنامه آموزشی جدید انتخاب شد. آزمودنی‌ها به طور تصادفی در دو گروه آزمایش و کنترل گمارش شدند. مبحث کسر، با استفاده از یک نرم‌افزار آموزشی در یک جلسه ۴۵ دقیقه‌ای و به صورت همزمان در ۴ کلاس آموزش داده شد. پس از پایان آموزش، به صورت همزمان از هر ۴ گروه، آزمونی مشتمل بر ۶ سؤال که با مشارکت آموزگاران متخصص هر ۴ کلاس از قبل طراحی شده بود، به عمل آمد. یافته‌ها نشان داد که اجرای تدریس با استفاده از شیوه برنامه‌ی رایانه‌ای می‌تواند تأثیر مثبت و معناداری بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در درس ریاضی بگذارد. دانش‌آموزان پسر گروه آزمایش بیشترین میانگین نمره را در پس‌آزمون کسب نمودند و عملکرد آنها در مقایسه با پسران و دختران گروه گواه، افزایش معناداری داشت. تعامل جنسیت و گروه نیز بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان معنادار بود.

کلید واژه‌ها: آموزش مبتنی بر رایانه، آموزش سنتی، مبحث کسر، ریاضی.

^۱. استادیار، گروه علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز.

^۲. کارشناس ارشد، روانشناسی تربیتی، گروه روانشناسی، مدرس دانشگاه پیام نور گتوند.

^۳. کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی، گروه روانشناسی، مدرس دانشگاه پیام نور آبدانان، نویسنده مسئول مقاله.

omidsolimanifar@gmail.com

^۴. کارشناس ارشد تکنولوژی آموزشی، دانشگاه علامه طباطبایی.

^۵. کارشناس ارشد مدیریت منابع انسانی، دانشگاه فرهنگیان.

مقدمه

امروزه، کاربرد ابزارهای یادگیری و آموزش - نظیر فناوری اطلاعاتی و اینترنت - به شدت در حال گسترش است. یادگیری الکترونیکی یکی از مطرح ترین محیط‌های یادگیری در عصر اطلاعات محسوب می‌شود. بنابراین، تلاش‌ها و تجربه‌های مربوط به این نوع یادگیری در سراسر جهان بسیار مورد توجه قرار گرفته است (وُمل^۱، ۲۰۰۷). پژوهش‌ها نیز نشان می‌دهد که آموزش الکترونیکی میتواند به ارتقای میزان آگاهی یادگیرندگان منجر شود و به نحو مؤثری جهت ارائه برنامه‌های آموزشی مداوم به کار رود (خاتونی، دهقان نیری، احمدی و حقانی، ۱۳۹۰).

در یک معنای گسترده، ابزارهای شناختی به فناوری‌های محسوس یا غیر محسوس، اشاره دارد که قدرت شناختی انسان را در طی تفکر، حل مسئله و یادگیری افزایش می‌دهند. امروزه نرم افزارهای کامپیوتری، نمونه‌هایی از ابزارهای شناختی قدرتمند هستند. به این ابزارهای شناختی، «فناوری‌های شناختی آ»، «فناوری ذهنی آ» و ابزارهای ذهن نیز گفته می‌شود. با گسترش استفاده از کامپیوتر در آموزش، مطالعه اثرات نرم افزارها به عنوان ابزارهای شناختی در مدارس مورد استفاده محققان قرار گرفت (دِر^۴، ۲۰۰۹).

رایانه‌ها به عنوان ابزارهای شناختی، نشان دهنده رویکرد کاملاً متفاوتی از رسانه‌ها و فناوری به عنوان وسایل ارتباطات آموزشی هستند. ابزارهای شناختی به گونه‌ای طراحی شده اند که به عنوان پادتن‌های هوشمند عمل می‌کنند تا تفکر انتقادی^۵ و یادگیری سطح بالا^۶ را امکان پذیر سازند و تسهیل نمایند. نمونه‌هایی از ابزارهای شناختی عبارتند از: پایگاه داده‌ها^۷، صفحه گسترده^۸، شبکه‌های معنایی^۹، نظام‌های تخصصی، نرم افزارهای

-
۱. Womble
  ۲. Cognitive Technologies
  ۳. Mental Technology
  ۴. Dror
  ۵. Critical Thinking
  ۶. Higher level learning
  ۷. Database
  ۸. Spreadsheet
  ۹. semantic network

ارتباطی، نظیر برنامه‌های کنفرانس از راه دور^۱، محیط‌های سازه‌ای گروهی متصل^۲، نرم افزارهای چند رسانه‌ای، ابر رسانه‌ها و زبان‌های برنامه‌ریزی رایانه‌ای (زاندِر، کُژ، جاتسو و گایرتنر^۳، ۲۰۱۰).

تحقیقات نشان می‌دهد که آموزش مجازی و الکترونیکی در صورت تدوین مناسب محتوای آموزشی و ارزشیابی مناسب، سیستم موفق و کارآمدی است (سرکارآرانی و مقدم، ۱۳۸۲). شورای ملی معلمان ریاضی^۴ آمریکا که بر اهمیت استفاده از فناوری در آموزش ریاضیات تأکید می‌کند، بیان می‌کند که استفاده از فناوری در تدریس و یادگیری ریاضیات ضروری است (NCTM، ۲۰۰۰).

در همین رابطه، کاربرد رایج فناوری رایانه در امر آموزش، انقلابی را در مطالعات پژوهشی- تربیتی بوجود آورده که بر موفقیت و اثربخشی فناوری در آموزش ابتدایی و راهنمایی تمرکز دارد (لی و ما^۵، ۲۰۱۰). برای مثال، فِرِدْرِیکسن^۶ و همکاران (۲۰۰۷) در مطالعه‌ای گزارش کرده‌اند که ۹۴ درصد فراگیرانی که دوره‌های آموزش از راه دور را به اتمام رساندند بر این باور بودند که در مقایسه با کلاس‌های حضوری یادگیری بیشتری داشته‌اند. رادِن^۷ و همکاران (۱۹۹۱) یک برنامه آموزشی به کمک رایانه را برای دانش‌آموزان ابتدایی دارای اختلال شنوایی در فلوریدا به کار بردند. نتایج نشان داد که درمان به کمک برنامه رایانه‌ای منجر به بهتر شدن نمرات در کلاس ریاضیات شد. همچنین، ایریش^۸ (۲۰۰۲) اثر بخشی یک برنامه نرم افزاری چند رسانه‌ای برای دانش‌آموزان با اختلالات شناختی و یادگیری را مورد مطالعه قرار داد و گزارش داد که یادگیری ریاضیات در بین دانش‌آموزان معلول، به واسطه این روش ارتباطی چند رسانه‌ای بهبود یافت. براساس گزارش ماشی^۹ (۲۰۰۰) یادگیری ریاضیات به واسطه رسانه‌ها برای دانش‌آموزان جالب بوده و تأثیر مثبتی بر نگرش آنها نسبت به ریاضیات ایجاد می‌کند. شی یو^{۱۰} (۱۹۹۹) نیز نشان داد که به کمک آموزش مبتنی بر رایانه-ویدئو می‌توان مهارت‌های حل مسئله دانش‌آموزان را افزایش داد. همچنین، لی و ما (۲۰۱۰) پژوهشی را به منظور مطالعه فراتحلیلی تأثیر فناوری رایانه بر

۱. The tele- conference program
۲. Structural environment of the group linked
۳. Zander, Kothe, Jatzev, & Gaertner
۴. The National Council of Teachers of Mathematics
۵. Li & Ma
۶. Fredericksen
۷. Braden
۸. Irish
۹. Mushi
۱۰. Shyu

یادگیری ریاضیات دانش آموزان ابتدایی انجام داد نتایج بدست آمده، نشانگر تأثیر مثبت و معنی دار فناوری رایانه بر پیشرفت ریاضیات بود.

در کلاس های درس ریاضی، مخصوصاً در دوره ابتدایی، به طور گسترده، مداخلات و دستکاری های^۱ به منظور کمک کردن به ایجاد یک شالوده برای دانش آموزان، برای درک بهتر مفاهیم انتزاعی مورد استفاده قرار می گیرند. افزایش دسترسی مدارس به فناوری رایانه، نتایج بدیهی در اشتیاق بیشتر مدارس در استفاده از دستکاری های مجازی برای آموزش ریاضی داشته است. دستکاری های مجازی، معمولاً جایگزین دستکاری های واقعی شده و عمدتاً از طریق اینترنت قابل دسترسی هستند (آش^۲، ۲۰۰۵). یکی از مزیت های دستکاری های مجازی، براساس گزارش ریمر^۳ و مویر^۴ (۲۰۰۵)، قابلیت اتصال پویای تصاویر بصری با نمادهای انتزاعی است. برای مثال، دستکاری های مجازی می تواند به طور مؤثر برای آموزش مفاهیم کسر در ریاضی برای دانش آموزان ابتدایی به کار برده شود (سا^۵ و همکاران، ۲۰۰۵). اُرمرد^۶ (۲۰۰۴) و هنسون^۷ (۲۰۱۲) نیز با اشاره به یافته های پژوهشی مربوط به روش آموزش به کمک رایانه، گفته اند که این روش هم پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان را افزایش می دهد و هم در آنان نگرش مثبت تری نسبت به فعالیت های آموزشگاهی ایجاد می کند. به طور کلی، به نظر می رسد که روش های سنتی آموزش که در حال حاضر اجرا می شوند، به تنهایی پاسخ گوی حرکت سریع قافله علم و دانش و تغییر مداوم نیازهای جوامع در دنیای انفورماتیک^۸ نباشد. بنابراین، آشنایی با روش های نوین آموزش اهمیت خود را نشان خواهد داد. کاربرد شیوه های نوین آموزش به قدری مهم است که بعضی از صاحب نظران علوم تربیتی تسلط به روش های مذکور را با اهمیت تر از دانش علمی و اطلاعات علمی یک مدرس دانسته اند (آلن^۹ و سیمن^{۱۰}، ۲۰۱۳). بنابراین تغییرات قابل ملاحظه فناوری، و به تبع آن فناوری رایانه در آموزش ریاضیات، نیازمند بررسی های جدید است. بنابراین آنچه گفته شد، پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر آموزش مبتنی بر برنامه های رایانه ای بر

۱. manipulatives

۲. Ash

۳. Reimer

۴. Moyer

۵. Suh

۶. Ormrod

۷. Henson

۸. Informatics

۹. Allen

۱۰. Seaman

پیشرفت تحصیلی درس ریاضی دانش‌آموزان سوم ابتدایی انجام گرفت. به منظور تحقق هدف پژوهش، تلاش شده است به سؤالات زیر پاسخ داده شود:

۱- آیا بین عملکرد تحصیلی درس ریاضی دانش‌آموزان گروه گواه (آموزش سنتی) و گروه آزمایش (آموزش مبتنی بر برنامه رایانه‌ای) تفاوت معنادار وجود دارد؟

۲- آیا بین عملکرد تحصیلی درس ریاضی دانش‌آموزان دختر و پسر تفاوت معنادار وجود دارد؟

۳- آیا تعامل جنسیت و گروه توانسته است در عملکرد تحصیلی درس ریاضی دانش‌آموزان تفاوت معنادار ایجاد کند؟

روش اجرای پژوهش

این پژوهش یک مطالعه شبه آزمایشی با دو گروه آزمایش و کنترل و پس‌آزمون است. گروه آزمایش شامل فراگیرانی بود که توسط نرم‌افزار آموزشی، آموزش داده شدند. بدین شیوه که آموزش و بخش مفهوم کسر با استفاده از یک لوح فشرده حاوی برنامه آموزشی ریاضی و بهره‌گیری از کامپیوتر صورت پذیرفت. بخش مفهوم کسر که به مدت ۶/۳۷ دقیقه طول می‌کشید و در طول ۴۵ دقیقه وقت کلاس برای هر کلاس ۴ بار بنا به درخواست فراگیران پخش گردید. گروه کنترل شامل فراگیرانی بود که توسط معلم و به روش سنتی (از نوع سخنرانی) آموزش داده شدند. به این نحو که در ابتدا معلم ضمن معرفی درس به ارائه توضیحاتی درباره درس مورد نظر (مفهوم کسر) پرداخته و سپس با ارائه مثال، توضیحات خود را پایان داد. پس از اجرای آموزش، امتحانی حاوی سؤالات طراحی شده توسط آموزگاران متخصص و معرب در زمینه طراحی سؤالات ناحیه و استان درباره موضوع آموزشی داده شده به عمل آمد و نتایج امتحان مقایسه شد. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی (دختر و پسر) شاغل به تحصیل در دبستان شهید ابراهیمی ناحیه چهار شهرستان اهواز در سال تحصیلی ۹۱-۹۲ است. به دلیل آزمایشی بودن تحقیق و اجرای آزمایشی یک برنامه آموزشی، نمونه تحقیق به صورت هدفمند برگزیده شد. به همین منظور از بین دبستان‌های شهراہواز، دبستان دخترانه و پسرانه شهید ابراهیمی برگزیده شدند. تقریباً اکثر دانش‌آموزان این مدرسه از سطح استعداد بالایی برخوردارند و آموزگاران آنها طی سنوات تحصیلی، فعالیت‌های آموزشی متعدد و گوناگون را برای پیشرفت تحصیلی آنها تنظیم و اجرا می‌نمایند. دانش‌آموزان این مدرسه در بدو ورود به دبستان در سال اول ابتدایی در دروسی مانند ریاضی، علوم تجربی و ادبیات فارسی مورد آزمون قرار می‌گیرند و گزینش می‌شوند. بنابراین می‌توان گفت تقریباً از نظر استعداد ریاضی هم‌تا هستند و پراکندگی معناداری نداشته و واریانس آنها همگن است. از نظر درآمد والدین و امکانات والدین نیز با

توجه به خاص بودن دبستان، این همتایی و همگنی واریانس تقریباً رعایت شده است. سپس از هر دبستان (پسرانه - دخترانه) در پایه سوم ابتدایی دو کلاس و در مجموع چهار کلاس برگزیده شده و به صورت تصادفی ساده به دو گروه آزمایش و کنترل تقسیم شدند. کلیه دانش آموزان هر چهار کلاس در تحقیق شرکت داشتند. در این مرحله به منظور حذف نسبی اثر متغیر زمان، هر دو گروه آزمایش و کنترل در یک زمان آموزش داده شدند و در یک زمان نیز از آنها با استفاده از آزمون محقق ساخته ارزیابی به عمل آمد. پس از استخراج داده ها از روش های آمار توصیفی مانند میانگین، انحراف معیار، جداول توصیفی و از آزمون آماری تی (t) برای مقایسه عملکرد تحصیلی دو گروه آزمایش و کنترل، تحلیل مانوا به همراه آزمون تعقیبی در نرم افزار SPSS-۱۶ استفاده شد. جدول شماره ۱ توزیع نمونه آماری تحقیق به تفکیک جنسیت و گروه های آزمایشی و کنترل است.

جدول شماره ۱: توزیع نمونه آماری به تفکیک گروه و جنسیت

جمع		گواه		آزمایش		گروه جنسیت
				درصد	فراوانی	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	پسر
۴۶/۵	۱۰۶	۲۹/۸	۶۸	۱۶/۷	۳۸	
۵۳/۵	۱۲۲	۲۶/۸	۶۱	۲۶/۷	۶۱	دختر
۱۰۰	۱۲۸	۵۶/۶	۱۲۹	۴۳/۴	۹۹	جمع

یافته ها (تجزیه و تحلیل)

نتایج تحقیق حاکی از وجود تفاوت معنادار بین میانگین نمرات عملکرد تحصیلی دو گروه آزمایش و کنترل است. دانش آموزان شرکت کننده در گروه آزمایش که به شیوه برنامه رایانه ای آموزش دیده اند، از میانگین نمرات بالاتری برخوردار هستند (جدول شماره ۲).

مقایسه‌ی تأثیر آموزش مبتنی بر...

جدول شماره ۲: مقایسه عملکرد تحصیلی ریاضی شرکت کنندگان در دو گروه آزمایش و گواه

گروه ها	تعداد	میانگین	تفاوت گروه‌ها	درجه آزادی	مقدار T	سطح معناداری
گواه	۱۲۹	۴/۲۱	۱/۲۶	۲۲۶	۳/۱۸	$P < ۰/۰۵$
آزمایش	۹۹	۵/۴۷				

در ادامه بررسی یافته‌ها، میانگین نمرات پسران و دختران در آزمون به عمل آمده پس از اجرای آموزش مقایسه شد. نتایج این مقایسه در جدول شماره (۳) آمده است.

جدول شماره ۳: مقایسه عملکرد تحصیلی درس ریاضی شرکت کنندگان بر حسب جنسیت

گروه ها	تعداد	میانگین	درجه آزادی	مقدار T	سطح معناداری
پسران	۱۰۶	۴/۲۸	۲۲۶	۱/۲۶۸	$P < ۰/۰۶۳$
دختران	۱۲۲	۴/۴۵			

چنانچه در جدول شماره (۳) ملاحظه می‌شود دختران از میانگین نمره بالاتری نسبت به پسران برخوردار بود. اما تفاوت نمره آنها با پسران معنادار نمی‌باشد. به منظور بررسی بیشتر، آزمودنی‌ها بر حسب جنسیت و گروه آزمایش به چهار گروه تقسیم شدند و نمرات عملکرد تحصیلی آنها به تفکیک مورد بررسی قرار گرفت. همچنین تأثیر تعاملی جنسیت و وضعیت آموزشی بررسی گردید. نتایج در جداول شماره (۴ و ۵) ارائه گردیده است.

جدول شماره ۴: میانگین و انحراف استاندارد نمرات عملکرد تحصیلی دو گروه به تفکیک جنسیت

گروه	جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
گواه	پسر	۶۸	۳/۲۳	۰/۷۸
	دختر	۶۱	۴/۰۶	۱/۰۰۵
آزمایش	پسر	۳۸	۵/۱۹	۰/۵۷

۰/۸۴	۴/۳۷	۶۱	دختر	
------	------	----	------	--

همانطور که در جدول (۴) مشهود است، تفاوت میانگین نمرات دانش‌آموزان پسر در گروه آزمایش در مقایسه با پسر گروه کنترل مساوی ۱/۹۶ است، در حالی که این تفاوت برای دانش‌آموزان دختر مساوی ۰/۳۱ است. پسران گروه آزمایش بالاترین میانگین نمره را کسب نموده‌اند و پسران گروه سنتی کمترین میانگین را داشته‌اند. دختران نیز در گروه آزمایش نسبت به دختران و پسران گروه سنتی نمرات بالاتری کسب نموده‌اند. به منظور بررسی تعامل متغیرهای جنسیت و گروه (آزمایش - کنترل) تحلیل واریانس دو عاملی صورت پذیرفت و همانطور که در جدول (۵) مشهود است تعامل جنسیت و گروه نیز تأثیر معناداری بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دارد ($p < 0/05$).

جدول شماره ۵: تحلیل واریانس دو عاملی مقایسه عملکرد تحصیلی ریاضی بر حسب تعامل گروه و جنسیت

سطح معناداری	F	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مجموع مجذورات	متغیرها
$P < 0/05$	۵/۳۵۴	۱	۱۲۶/۵۱	۱۲۶/۵۱	جنسیت
		۱	۳/۷۱۴	۳/۷۱۴	گروه
		۳	۲/۶۴۲	۲/۶۴۲	تعامل جنسیت با گروه

برای کشف گروه‌های متفاوت از مقایسه‌های زوجی با استفاده از آزمون تعقیبی LSD استفاده شد. نتایج مربوط به این آزمون در جدول (۶) آمده است.

جدول ۶: نتایج مقایسه‌های زوجی میانگین گروه‌ها

معناداری	تفاوت میانگین	مقایسه‌های زوجی	
۰/۳۶	-۰/۸۳	دختر گواه	پسر گواه
۰/۰۵	-۱/۹۶	پسر آزمایش	
۰/۱۰	-۱/۱۴	دختر آزمایش	
۰/۳۶	۰/۸۳	پسر گواه	دختر گواه
۰/۰۵	-۱/۱۳	پسر آزمایش	
۰/۸	-۰/۳۰	دختر آزمایش	
۰/۰۵	۱/۹۶	پسر گواه	پسر آزمایش
۰/۰۵	۱/۱۳	دختر گواه	
۰/۶	۰/۸۳	دختر آزمایش	
۰/۱۰	۱/۱۴	پسر گواه	دختر آزمایش
۰/۸	۰/۳۰	دختر گواه	
۰/۶	-۰/۸۳	پسر آزمایش	

همانطور که در جدول (۶) مشاهده میشود و تفاوت نمرات پسران گروه آزمایش با گروه پسران و دختران گواه معنادار است ($p < 0/05$). دختران گروه آزمایش تنها با پسران گروه گواه تفاوت معنادار نشان دادند ($p < 0/05$).

نتیجه‌گیری

هدف از انجام پژوهش حاضر مقایسه تأثیر آموزش مبتنی بر برنامه‌ی رایانه‌ای و تدریس سنتی بر پیشرفت تحصیلی درس ریاضی دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی بود. یافته‌های این پژوهش نشان داد آموزش مبتنی بر برنامه رایانه‌ای می‌تواند تأثیر معناداری بر بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان سوم ابتدایی در درس ریاضی داشته باشد. این یافته با نتایج تحقیقاتی مانند؛ برادِن (۱۹۹۱)، اُرمُرد (۲۰۰۴)، شی یو (۱۹۹۹)، ایریش (۲۰۰۲)، ریمر و

مویر (۲۰۰۵) و لی و ما (۲۰۱۰) همخوانی دارد. مجموعه این یافته‌ها شواهد خوبی برای این استنباط و نتیجه‌گیری هستند که بهره‌گیری از فناوری‌های نوین آموزشی به دلایلی مانند جذابیت، تنوع در ارائه، توجه به تفاوت‌ها، تنوع در تمرینات تناسب با سرعت یادگیری فراگیران و مانند آن می‌تواند سطح بالاتری از یادگیری را رقم‌زده و امکان یادگیری بیشتر و با دوام را فراهم آورد. به نظر می‌رسد که در روش آموزش مبتنی بر رایانه، با توجه به اینکه فراگیر خود مسئولیت یادگیری را بر عهده می‌گیرد، یادگیری عمیق‌تری ایجاد می‌شود چنان که در روش آموزش مبتنی بر رایانه، تأکید آموزش بر ساخت دانش و نه الزاماً بر کسب دانش است. در واقع، در این روش فراگیران یاد می‌گیرند که چگونه یاد بگیرند (فردریکسن و همکاران، ۲۰۰۷؛ چویی^۱، ۲۰۰۳). پژوهشی که یادگیری فراگیران را در روش آموزشی مبتنی بر رایانه مورد بررسی قرار داده است، نشان می‌دهد که میزان یادگیری در روش اخیر نسبت به روش سنتی بیشتر است و اذعان نموده که فراگیران در روش مبتنی بر رایانه، به اطلاعات بیشتری دسترسی داشته‌اند. در این روش که مبتنی بر یادگیری خودراهبردی است، فراگیران مسئولیت یادگیری خود را به عهده می‌گیرند و در هر زمان که مایلند قادرند به محتوای آموزشی مورد نیاز خود دسترسی داشته باشند و نیز سهولت استفاده در این روش بیشتر است (سیل^۲، ۲۰۰۳). این یافته با نظرات دیگران مطابقت دارد که معتقدند راحتی و دسترسی آسان به محتوای آموزشی از طریق روش رایانه‌ای منجر به افزایش توانایی یادگیری در فراگیران می‌شود. همچنین آموزش به روش حضوری در یک جلسه کلاس درس منجر به احساس خستگی شده و الزام به یادگیری در ساعت مشخص و از پیش تعیین شده می‌تواند منجر به محدود شدن فراگیر در یادگیری شود (باکلی^۳، ۲۰۰۳). البته در روش سنتی، با توجه به اینکه محتوای آموزشی به تفصیل از طرف مدرس بیان می‌گردد، می‌تواند منجر به تسهیل فرایند یادگیری شود. منتقدان عقیده دارند که رویکردهای آموزش فردی و رایانه‌ای، موقعیت‌های آموزشی خشک و بی‌روح، مکانیکی و غیر انسانی هستند و تعامل حیاتی و خودجوش میان معلم و دانش آموز و حتی بین خود فراگیران وجود ندارد. برای افزایش انگیزه و جذاب کردن محیط درس در روش الکترونیک، نیاز به صرف وقت بیشتر از طرف مدرس و ساختن محیط‌های تعاملی مناسب و تلفیق تصاویر با متن به صورت کاربردی تر است (لی و ما، ۲۰۱۰). اگر چه فناوری رایانه ظرفیت بالایی برای تأثیر گذاری در تدریس و یادگیری ریاضیات دارد، حضور سخت افزار فناوری رایانه به طور خودکار در مدارس پیامد مطلوب را در آموزش ریاضیات به همراه ندارد

---

۱. Choi

۲. Thiele

۳. Buckley

لی^۱، ۲۰۰۴). کاربرد مؤثر و موفقیت آمیز از فناوری برای تدریس و یادگیری ریاضیات وابسته به تدریس و یادگیری مطلوب است که نتیجه درک کامل از اثرات فناوری بر آموزش ریاضیات است (کاسلر^۲ و همکاران، ۲۰۱۳). با اینحال، پیشرفت روزافزون فناوری و خصوصاً فناوری اطلاعات باعث تغییرات بسیاری در زمینه آموزش الکترونیکی شده است. عواملی چون کاهش هزینه آموزش، سهولت حضور در کلاس‌های مجازی، تنوع دروس، زمان انتخاب آن، کاهش هزینه رفت و آمد و انعطاف‌پذیری زیاد آموزش مبتنی بر رایانه در گسترش این پدیده بی‌تأثیر نبوده است (فریتز^۳، ۲۰۰۶؛ آتریجا^۴ و همکاران، ۲۰۰۸).

در پاسخ به سؤال دوم پژوهش، یافته‌های حاضر نشان داد که اگر چه گروه دختران میانگین نمره بالاتری در آزمون پیشرفت ریاضی نسبت به گروه پسران کسب کردند، با این حال تفاوت بین گروه پسران و دختران در نمرات پیشرفت ریاضی معنی دار نبود. مطالعات پیشین در زمینه‌ی تفاوت‌های جنسیتی در آموزش و عملکرد ریاضی انجام گرفته است. برخی از پژوهشگران اشاره می‌کنند که راهبردهای مختلف حل مسئله پسران و دختران ناشی از تفاوت‌های بین آنها می‌باشد. شاید احساساتی بودن (نبود ثبات) در دختران نیز در حل مسئله نقش داشته باشد (گالاگر و دلیمی^۵، ۱۹۹۴). برخی دیگر از محققان اظهار می‌دارند که پسران در زمینه هوش منطقی- ریاضی وضع بهتری نسبت به دختران دارند و در مقایسه با دختران به این هوش بیشتر متکی هستند. با این حال در بیست سال گذشته، تلاش‌هایی که در زمینه تقویت هوش ریاضی دختران به عمل آمده است، نتایج مطلوبی بر جای گذاشته است، به طوری که در حال حاضر شاهد پیشرفت و شکوفایی دختران در ریاضیات هستیم (رفیع پور و جوکار، ۱۳۹۲). ملیسن و لویتن^۶ (۲۰۰۸) در پژوهش خود در ارتباط با تفاوت‌های جنسیتی در درس ریاضی به این نتیجه دست یافتند که این تفاوت در سطح پیشرفت تحصیلی ناچیز است، اما در حوزه‌ی نظام اعتقادی و نگرش دانش آموزان نسبت به ریاضی، بیشتر مشهود است. همچنین، به اعتقاد هاید، فنما، رایان، فراست و هاپ^۷ (۱۹۹۰) چون ریاضیات در دوره‌ی ابتدایی بیشتر با محاسبات سروکار دارد و به دلیل عملکرد بهتر دختران در محاسبه، دانش آموزان دختر عملکرد بهتری نسبت به پسران در درس ریاضی دوره ابتدایی نشان می‌دهند، درحالی‌که در

۱. Li

۲. Käser

۳. Fritz

۴. Atreja

۵. Gallagher, & DeLisi

۶. Meelissen & Luyten

۷. Hyde, Fennema, Ryan, Frost, & Hopp

درس های ریاضی سطوح بالاتر تحصیلی، مفاهیم ریاضی و حل مسئله از اهمیت بیشتری برخوردار هستند و این باعث کاهش عملکرد دختران در ریاضیات می شود. در ایران نیز در پژوهش حجازی و نقش (۱۳۸۶) تفاوتی در عملکرد دختران و پسران در ریاضی مشاهده نشد، آنها نتیجه گرفتند که ممکن است به دلیل وجود مدارس تک جنسیتی در ایران، دختران به همان اندازه ی پسران از امکانات آموزشی در زمینه ریاضی برخوردارند و امکان ورود به رشته ریاضی را دارند. همچنین در کلاس های درس، کمتر با کلیشه های جنسیتی مرتبط با ریاضی مواجهه می شوند و همین باعث می شود که در عملکرد دانش آموزان پسر و دختر ایرانی تفاوتی مشاهده نشود.

آزمون سوال سوم پژوهش حاضر نشان داد که روش آموزش مبتنی بر برنامه رایانه ای برای پسران مفیدتر بوده است و تفاوت نمرات آنها با گروه پسران و دختران گواه معنادار است. در حالیکه دختران گروه آزمایش تنها با پسران گروه گواه تفاوت معنادار نشان دادند. به طور کلی، این یافته نشان می دهد که استفاده از فناوری در آموزش ریاضی در افزایش عملکرد دانش آموزان مؤثر بوده است. با این حال، میانگین نمرات گروه پسر آزمایش (برنامه رایانه ای) بیشتر از سایر گروه ها بود. همسو با این یافته لی و ما (۲۰۱۰) اظهار می دارند که پیشرفت، رفتار و نگرش دانش آموزان به سمت ریاضیات و فناوری ممکن است که وابسته به جنسیت، سطح توانایی و وضعیت اجتماعی و اقتصادی آنها باشد. از آنجا که در مطالعه حاضر نمونه شامل دانش آموزانی با سطح توانایی بالا بودند و از نظر درآمد و امکانات والدین همگن بودند، می توان استدلال کرد که تعامل عامل جنسیت و گروه توانسته است در عملکرد تحصیلی درس ریاضی دانش آموزان تفاوت معنادار ایجاد کند. به نظر می رسد که استفاده از فناوری به عنوان یک ابزار یادگیری برای پسران از جذابیت بیشتری برخوردار باشد. شاید این امر به دلیل گرایش ذهنی پسران به دستکاری ابزار و استفاده از تجهیزات محیطی برای یادگیری باشد. در حالی که دختران به تعامل با افراد انسانی دیگر بیشتر گرایش دارند و از آن به عنوان منبع یادگیری استفاده می کنند. البته این تفاوت ها می تواند ناشی از عوامل فرهنگی - اجتماعی باشد که بر نقش پذیری جنسیتی تأثیر گذاشته و این نوع گرایش های ذهنی متفاوت را ایجاد و یا تشدید می کند. با این وجود، مطالعات نیز وجود دارد که نشان می دهد بین گروه های جنسیتی از لحاظ تأثیر آموزش مبتنی بر رایانه بر پیشرفت ریاضی تفاوت معنی دار وجود ندارد (لی و مان، ۲۰۱۰). تحقیقات بیشتری در این زمینه ضرورت دارد.

به طور خلاصه، نتایج این پژوهش نشان داد که روش آموزش مبتنی بر برنامه رایانه ای، می تواند بر یادگیری دانش آموزان، بویژه در یادگیری مفاهیم ریاضی تأثیر مثبتی داشته باشد. با توجه به نتایج این پژوهش به نظر می رسد که استفاده از روش آموزش مبتنی بر رایانه در نظام آموزشی می تواند به عنوان یک راهکار برای پاسخ گویی به تقاضای

فزاینده آموزش، به شرط فراهم شدن زیرساخت‌ها و شرایط لازم و طراحی صحیح سیستم آموزشی در محیط‌های مجازی، مطرح باشد.

مانند مطالعات دیگر، پژوهش حاضر نیز محدودیتهایی در اجرا داشت. اصولاً در اجرای آزمایشی برنامه‌های جدید آموزشی توصیه می‌شود نمونه‌ها هدفمند بوده و از دو سر پیوستار جامعه آماری نمونه‌گیری شود. به این دلیل در تحقیق حاضر، نمونه به صورت هدفمند انتخاب شد. این شیوه نمونه‌گیری ممکن است قابلیت تعمیم نتایج را محدود سازد؛ اما امکان نتیجه‌گیری معتبرتری را بویژه با توجه به کنترل متغیرهای مداخله‌گر و هم‌تا بودن نسبی و تصادفی گروه‌ها فراهم می‌سازد. لذا چنانچه در تحقیقات آینده نمونه‌هایی از انتهای پیوستار جامعه آماری (دانش آموزان کند آموز و حتی محروم) و میانه پیوستار انتخاب شده و مورد بررسی قرار گیرند می‌توان با اطمینان و آگاهی بیشتر در مرحله آزمایش میدانی و نسبت به نمونه‌گیری تصادفی در کل جامعه آماری اقدام نمود و بررسی‌های لازم را انجام داد. در آن صورت قابلیت تعمیم یافته‌ها نیز افزایش یافته و علاوه بر آن مقایسه دقیق‌تر دانش آموزان به لحاظ جایگاهی که در منحنی توزیع جامعه و نمونه آماری کسب می‌نمایند فراهم می‌آید. انجام این تحقیق در پایه‌ها و مقاطع دیگر در کسب آگاهی بیشتر و بهتر مفید و کار ساز واقع خواهد شد.

منابع

حجازی، الهه، نقش، زهرا، (۱۳۸۶). رابطه خود کارآمدی ریاضی، سودمندی ادراک شده و راهبردهای خودتنظیمی با پیشرفت دانش آموزان: یک مقایسه جنسیتی. مجله علمی و پژوهشی مطالعات زنان، ۲۱، ۸۴-۱۰۲.

خاتونی، علی‌رضا، دهقان نیری، ناهید، احمدی، فضل‌اله، حقانی، حمید، (۱۳۹۰). مقایسه تأثیر دو روش آموزش الکترونیکی و آموزش سنتی بر میزان آگاهی پرستاران در خصوص بیماری آنفلوآنزای پرندگان. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۱۱ (۲)، ۱۴۰-۱۴۸.

رفیع پور، ابوالفضل، جوکار، لیلا، (۱۳۹۲). بررسی نقش جنسیت و پایه تحصیلی در عملکرد ریاضی دانش آموزان در حل یک مسئله غیر معمول. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ۱۲ (۴۸)، ۲۷-۴۴.

سرکارآرانی محمدرضا و مقدم، علیرضا (۱۳۸۲). یادگیری مبتنی بر شبکه و نوآوری در آموزش از راه دور، فصلنامه نوآوری‌های آموزش، ۳، ۱۰۸-۷۷.

- Allen, I. E., & Seaman, J. (۲۰۱۳). *Changing Course: Ten Years of Tracking Online Education in the United States*. Sloan Consortium. PO Box ۱۲۳۸, Newburyport, MA ۰۱۹۵۰.
- Ash, J. (۲۰۰۵). *The effects of computer-assisted instruction on middle school mathematics achievement*. Unpublished doctoral dissertation, Tennessee State University.
- Atreja, A., Mehta, N. B., Jain, A. K., Harris, C. M., Ishwaran, H., Avital, M., & Fishleder, A. J. (۲۰۰۸). Satisfaction with web-based training in an integrated healthcare delivery network: do age, education, computer skills and attitudes matter?. *BMC medical education*, ۸(۱), ۴۸.
- Braden, J.P. (۱۹۹۱). An Evaluation of a Computer-Assisted Instructional Program for Elementary Hearing-Impaired Students. *Volta Review*, ۹۳(۶), ۲۴۷.
- Buckley, K. M. (۲۰۰۳). Evaluation of classroom-based, web-enhanced, and web-based distance learning nutrition courses for undergraduate nursing. *Journal of nursing education*, ۴۲(۸), ۳۶۷-۳۷۰.
- Choi, H. (۲۰۰۳). A problem-based learning trial on the Internet involving undergraduate nursing students. *Journal of Nursing Education*, ۴۲(۸), ۳۵۹-۶۳.
- Dror, I.E. (۲۰۰۹). *Using cognitive technology to enhance learning*. *International Conference on Computer Supported Education*. Lisbon, Portugal.
- Fredericksen E, Pickett A, Pelz W, Swan K, Shea P. *Student satisfaction and perceived learning with online courses-principles and examples from the SUNY Learning Network*. [cited ۲۰۰۷ Jun ۲۵]. - Available from: http://www.sloanc.org/conference/proceedings/۱۹۹۹summer/papers/۹۹summer_fredericksen۲.pdf.

- Fritz, M. (۲۰۰۶). Get enriched quick: The rise of rapid elearning. *EContent*, ۲۹(۴).
- Gallagher, A. M., & DeLisi, R. (۱۹۹۴). Gender differences in scholastic aptitude test—Mathematics problem solving among high-ability students. *Journal of Educational Psychology*, ۸۶(۲), ۲۰۴–۲۱۱.
- Henson, K. T., & Eller, B. F. (۲۰۱۲). *of Educational Psychology*. Dubuque, IA: Kendall Hunt.
- Hyde, J. S., Fennema, E., Ryan, M., Frost, L. A., & Hopp, C. (۱۹۹۰). Gender comparisons of mathematics attitudes and affect, a metaanalysis. *Psychology of Women Quarterly*, ۱۴, ۲۹۹–۳۲۴.
- Irish, C. (۲۰۰۲). Using peg- and keyword mnemonics and computer-assisted instruction to enhance basic multiplication performance in elementary students with learning and cognitive disabilities. *Journal of Special Education Technology*, ۱۷(۴), ۲۹–۴۰.
- Käser, T., Baschera, G. M., Kohn, J., Kucian, K., Richtmann, V., Grond, U., ... & von Aster, M. (۲۰۱۳). Design and evaluation of the computer-based training program Calcularis for enhancing numerical cognition. *Frontiers in psychology*, ۴.
- Li, Q., & Ma, X. (۲۰۱۰). A meta-analysis of the effects of computer technology on school students' mathematics learning. *Educational Psychology Review*, ۲۲(۳), ۲۱۵–۲۴۳.
- Meelissen, M. & Luyten, H. (۲۰۰۸). The dutch gender gap in mathematics: Small for achievement, substantial for beliefs and attitudes. *Studies in Educational Evaluation*, ۳۴, ۸۲–۹۳
- Mushi, S. (۲۰۰۰). *Use of interactive video technology to teach middle school mathematics*. Chicago: Northeastern Illinois University.
- National Council of Teachers of Mathematics [NCTM]. (۲۰۰۰). *Principles and standards for school mathematics*. Reston: Author.

- Ormrod, J. E., & Davis, K. M. (۲۰۰۴). *Human learning*. Merrill.
- Reimer, K., & Moyer, P. S. (۲۰۰۵). Third-graders learn about fractions using virtual manipulatives: A classroom study. *Journal of Computers in Mathematics and Science Teaching*, ۲۴(۱), ۵-۲۵.
- Shyu, H. Y. (۱۹۹۹). Effects of media attributes in anchored instruction. *Journal of Educational Computing Research*, ۲۱(۲), ۱۱۹-۱۳۹.
- Thiele, J.E. (۲۰۰۳). Learning patterns of online students. *J Nurs Educ*, ۴۲(۸), ۳۶۴-۶.
- Womble, J. C. (۲۰۰۷). *E-learning: The relationship among learner satisfaction, self-efficacy, and usefulness* [dissertation]. San Dieg: Alliant International Univ.
- Li, Q., & Ma, X. (۲۰۱۰). A meta-analysis of the effects of computer technology on school students' mathematics learning. *Educational Psychology Review*, ۲۲(۲), ۲۱۵-۲۴۳.
- Zander, T. O., Kothe, C., Jatzev, S., & Gaertner, M. (۲۰۱۰). Enhancing human-computer interaction with input from active and passive brain-computer interfaces. In *Brain-computer interfaces* (pp. ۱۸۱-۱۹۹). Springer London.